

25.4.2019

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi

STM003:00/2019
STM/94/2019

Lausunto yrittäjän työeläketurvan kehittämistä selvittäneen työryhmän raportista

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt Suomen Yrittäjiltä lausuntoa otsikon asiassa. Suomen Yrittäjät on osallistunut työryhmän työhön jättäen eriävän mielipiteen raporttiin.

Olemme samaa mieltä työryhmän muiden osallistujien kesken siitä, että YEL-vakuutuksen keskeisenä ongelmana on YEL-työtulojen tason vaikutus yrittäjän sosiaaliturvaetuuksiin. Emme kuitenkaan voi kaikilta osin yhtyä työryhmän tekemiin ratkaisuehdotuksiin, koskien erityisesti YEL-työtulon määräytymistä.

Työryhmän ratkaisuehdotusten keskeisenä motivaattorina on YEL-järjestelmän valtionosuuden pienentäminen YEL-työtulotasoa nostamalla. Ajatuksena on, että tähän päästäisiin kytkemällä vakuuttaminen yritystoiminnan tunnuslukuihin, jotka tällä hetkellä näyttävät olevan yrittäjillä keskimäärin heidän YEL-työtulojaan korkeammalla tasolla.

Raportin mukaan työtulojen tulisi seurata nykyistä käytäntöä selkeämmin yrittäjän työpanoksen ja työskentelyn taloudellista arvoa, jolloin YEL-vakuuttamisen tarkoitus turvata yrittäjän kohtuullisen kulutustason säilyminen eläkkeellä ja muut työtulon tasoon liitetyt vaikutukset olisivat tosiasiallisesti saavutettavissa.

Työryhmä raportissaan mm. ehdottaa, että YEL-työtulon vahvistamisen lähtökohtana ja pääsääntönä olisi nykyistä lakia vastaavasti se palkka, joka kohtuudella olisi maksettava, jos yrittäjän yrittäjätoimintaa suorittamaan olisi palkattava vastaavan ammattitaidon omaava henkilö, tai se korvaus, jonka muutoin voidaan katsoa keskimäärin vastaavan sanottua työtä. Jatkossa työryhmän näkemyksen mukaan työpanoksen mitattavissa oleva arvo ohjaisi työtulon tasoa nykyistä käytäntöä selkeämmin. Tältä osin laissa säädettäisiin tarkemmin työpanoksen arvon määrittelyssä huomioon otettavista seikoista. Näitä seikkoja voisivat olla esimerkiksi toimialan palkkataso, yritystoiminnan laajuus, yhtiökumppaneiden ja työntekijöiden määrä, omistusosuus yrityksestä, yritystoiminnan pituus, sivu- tai päätoimisuus, kausiluonteisuus, käytetty työaika, yritystoiminnan liikevaihto tai muu

yrittäjätoiminnan laajuudesta ja taloudesta saatava selvitys sekä yrittäjän itselleen maksama palkka ja yrittäjätoiminnasta saadut verotettavat ansiot.

Koska työtulon oikea taso arvioitaisiin useiden eri tekijöiden avulla, työtulon määrään liittyisi vääjäämättä harkintaa ja tiettyä vaihteluväliä sekä mahdollisuus sille, että eri eläkelaitoksissa päädyttäisiin hieman eri työtuloon. Käytännössä eläkelaitos ilmoittaisi yrittäjälle työtulon mahdollisen vaihteluvälin, johon työtulo tulisi vahvistaa. Yrittäjä ei kuitenkaan voisi pelkää omalla ilmoituksellaan muuttaa työtuloaan, vaan jatkossakin eläkelaitos vahvistaisi työtulon valituskelpoisella päätöksellä.

Työryhmän raportissa erilaisia yrittäjätoiminnan tunnuslukuja pidetään objektiivisena näyttönä työpanoksen arvosta. Yrittäjän työpanos voi kuitenkin olla samankaltaisilta vaikuttavissa tilanteissa hyvinkin erilainen. Yrityksen liikevaihto, tulos sekä yrittäjän verotettavat tulot voivat vaihdella huomattavasti. Tähän vaikuttavat työpanoksen lisäksi myös yrityksen toimiala, yrittäjien keskinäiset sopimukset, työntekijöiden lukumäärä, verotuksen suunnittelu ja verotettavien tulojen optimointi.

Vakuutustason määräytyminen esim. tilinpäätös- tai verotustietojen pohjalta tarkoittaisikin tosiasiallisesti sitä, että jatkossa vakuutettaisiin työpanoksen sijaan jotain muuta. Yrittäjän on mahdollista harjoittaa suunnitellua sen suhteen, mitä tilinpäätöksessä jää "viivan alle" ja minkä suuruisesta tulosta hän henkilönä maksaa veroja. Muutoksella olisi siten vaikeasti arvioitavia käyttäytymisvaikutuksia, joiden seuraukset näkyisivät eläkejärjestelmän lisäksi muun muassa verotuloissa. Näitä käyttäytymisvaikutuksia työryhmän raportissa ei ole juurikaan arvioitu tai on arvioitu, ettei sellaisia olisi.

Työpanoksen arvoa on siten varsin haastavaa arvioida ottamalla huomioon tilinpäätös- ja verotustietoja eivätkä ne välttämättä lainkaan ole objektiivisia mittareita suhteessa työpanoksen arvoon. YEL-työtulon taso saattaa ulkopuolisten arvion pohjalta muodostua jopa täysin virheelliseksi. Työpanoksen tietää ainoastaan yrittäjä. Mikäli jokaista tilannetta lähdetään selvittämään yksilöllisesti, se merkitsee merkittävää hallinnollisen taakan lisääntymistä sekä eläkelaitoksille että yrittäjille.

Myös yhtiökumppaneiden ja työntekijöiden määrä, omistusosuus yrityksestä, yrittäjätoiminnan pituus ovat mittareita, joiden käyttöä työpanoksen arvon määrittelyssä on syytä välttää. Yhdessäkään niistä tapahtuva muutos suuntaa tai toiseen ei automaattisesti tarkoita saman- tai erisuuntaista muutosta yrittäjän työpanoksessa, jota YEL-vakuutuksessa edelleen vakuutettaisiin.

Johtopäätöksenä tulisi siten olla se, että yrittäjä jatkossakin itse määrittää työpanoksensa arvon ja sitä kautta YEL-työtulonsa tason. Tilinpäätöstietoja ja yrittäjän verotustietoja ym. voidaan parhaimmillaan ja enintään hyödyntää ainoastaan informaatiolähteenä yrittäjälle ja eläkeyhtiölle, apuna oikean työtulotason määrittelyssä. Lain tasolle niitä ei missään tapauksessa tule nostaa arvion perusteeksi eikä juridisesti sitovia ratkaisuja mainituista seikoista pidä tehdä YEL-työtulon tasoon nähden.

Katsomme, että korjaukset järjestelmään tulee tehdä ensisijaisesti siten, että sen uskottavuus ja luotettavuus yrittäjien silmissä paranee. Järjestelmää on joustavoitettava lisäämällä yrittäjän vapautta ja vastuuta oman turvansa järjestämisestä. Toisaalta tulee varmistaa se, että myös pakollisen vakuutuksen piirissä olevalla yrittäjällä on oikeus sosiaaliturvaan ja erityisesti ansioturvaetuuksiin. Järjestelmää tulee kehittää yksinkertaisemmaksi ja helpommin ymmärrettäväksi. Lisäksi kaikkien eläkejärjestelmään liittyvien toimijoiden on lisättävä tiedottamista yrittäjien eläkejärjestelmästä ja sen merkityksestä yrittäjän sosiaaliturvaan.

Em. tavoitteiden toteuttamiseksi olemme esittäneet työryhmässä seuraavia toimenpiteitä:

- Yrittäjän pakollisen eläkevakuuttamisen alaraja tulee nostaa työttömyysturvan alarajalle (12 816 euroa/2019).
- Alle pakollisen työtulorajan toiminnan vakuuttamisen tulee jatkossakin olla vapaaehtoista ja mahdollista.
- Pakollisen vakuuttamisen alarajan täyttymistä tulee jatkossakin arvioida työpanoksen arvon mukaan.
- Vakuuttamisvelvollisuuden piirissä olevilta yrittäjiltä kytkös työpanoksen arvoon on poistettava ja yrittäjälle annettava vapaat kädet valita turvansa taso.
- YEL-työtulossa tulee siirtyä vuosityötulosta kuukausityötuloon.

Pidämme erikoisena, ettei em. näkemyksiämme ole tarkasteltu raportissa perusteellisemmin. Suomen Yrittäjien jäsenenä on 115 000 yrittäjävetoista yritystä, joissa jokaisessa työskentelee vähintään yksi YEL-vakuutettu henkilö. Tämä tarkoittaa sitä, että edustamme lähes 60 prosenttia Suomen n. 204 000 YEL-vakuutetusta henkilöstä. Jäsentemme kanta kyselyidemme perusteella poikkeaa merkittävästi raportissa valitusta linjasta.

Pidämme ehdottoman tärkeänä, että asian jatkovalmistelussa tuotetaan selkeät ja kattavat vaikutusarvioinnit sekä työryhmän raportissa esitetyille ratkaisumalleille että Suomen Yrittäjien ehdotusten pohjalta ja vasta tämän jälkeen ratkaistaan, millaisia muutoksia on järkevää järjestelmään tehdä.

Kunnioitavasti

Suomen Yrittäjät

Janne Makkula
työmarkkinajohtaja

Harri Hellsten
työmarkkina-asioiden päällikkö